

NA ROBU SRBOHRVATSKEGA (IN SLOVENSKEGA) ETIMOLOŠKEGA SLOVARJA

France Bezlaj

Filozofska fakulteta v Ljubljani

12

Sbh. *kičma*, »hrbtenica« in sorodno

Skokov etimološki slovar, ki je tako izčrpen in bogat posebno pri romanskih izposojenkah, nas pogosto razočara pri geslih, ki bi jih bilo treba s slavističnega stališča globlje preiskati. Tako se npr. pri *kičma* »hrbtenica« zadovolji samo z naštevanjem starejših mnenj, ne da bi se sam odločil za katero med njimi. Miklošič, EW 158, je sicer rekonstruiral praslov. **kyčьma*, ni pa našel nobenega neposrednega sorodstva. Matzenauer, LF IX 94, je tudi še v prejšnjem stoletju opozoril na let. *kūkums* »grba«. Toda G. Meyer, EWA 182, je pri alb. *kac* »na hrbtu« izposojenem iz turškega *kiç* »zadnjica« pritegnil tudi sbh. *kičma*, čeprav z rezervo, sledila pa sta mu kar z gotovostjo Budmani, ARJ IV 158, in v novejšem času tudi Škaljič, Turcizmi 470.

Skokova zadržanost vzbuja začudenje. Za raziskovalca slovanskega izraznega fonda so prav posebno zanimive navidezno osamljene besede, ki tako po svoji osnovi, kakor tudi po besedotvorni obliki in po svojem pomenskem razvoju takoj vzbudijo sum, da so praslovanska dediščina. Pri tem pa je bil Skok med prvimi avtorji, ki so pri enako tvorjeni besedi *kučma* »krzveno pokrivalo« domnili, da bi bila izposojena iz madžarščine, kakor je suponiral Berneker in za njim vrsta drugih. Miklošič, EW 145, se je omejil sicer samo na naštevanje znanih oblik, še prej pa je v TEL 1 368 suponiral vzhodni izvor. Poleg staro sbh. *kučьma*, str., ukr., br. *kučma*, stp. *kuczma*, slš. *kučma*, starejše kajk. *kučma*, *kičma*, »krzveno pokrivalo«, je treba posebej opozoriti tudi na sln. dial. *kūčma* »ptičja perjanica, šop« (vzh. štaj.). Iz slovanskih jezikov je madž. *kuczma* in rum. *cucimă*, *cușma* (glej novejše Sławski, SEP III 313, in Benkö, MESz II 653). Od tega ni mogoče razlikovati tudi sln. dial. *kukma* »čop, šop, ptičja perjanica« (vzh. štaj.) in »vrsta ženske frizure« (Ščavnica). Tudi Skok navaja vrsto sbh. dialektičnih oblik *kukma*, *kukva*, *kukmača*, *kukmorka*, *kukumica* z izvedenkami v podobnih pomenih. Tudi sln. *kūkma* »*Psalliota campestris*; *Amanita phalloides*«, dial. *kūkman*, *kūkmanok*, *kukmanka*, *kutman*, *kutmanka*, kar je izposojeno naravnost iz lat. *cucumago alba* (tako Štrekelj, LWK. 25) ali preko bav. avstr. *Kugelmagen* (Striedter-Temps, DLS 162), se je glasoslovno naslonilo na domačo besedno družino.

Pomensko najbližje slovanskemu *kučьma* je sln. *kūča*, *kūčka*, *kūčje*, *kūčevje* »čop, šop« in č. *kučera* »koder«. Anatomiški pomen iz polne prevojnje stopnje **kouk-* najdemo v r. *kukry* »lopatice« in v lit. *kaūkas* »bezgavke«. Iz kratke ū-jevske stopnje je lit. *kukūriai*, *kukārai*, *kūkštara* »zgornji del hrbta, grba« in seveda, kot je opozoril že Matzenauer, let. *kūkums* poleg *kukums* »grba«. Iz dolge ū-jevske stopnje je blg. *kičur* »šop, grozd, kobulja«, mak. *kičur*, *kičer* »isto« in sln. dial. *kič* »strešni zatrep, Dachwalm« (Pivka), kar pa je morda samo

hiperkorektni zapis za *kyč iz *keč. Iz kratke *u*-jevske stopnje je sln. dial. *keka* »bujni lasje«, *kěčka* »šop« poleg *káčka* »strešni zatrep, grbec, zavih na podkvi«, enako tudi slš. *kečka* in č. *kštice*, stp. *kszczyca* »šop, bujni lasje«. Baltskemu pomenu v lit. *kaũkas* »palček« let. *kauks* »isto« pa še najbolj ustreza sln. dial. *kešë*, *kěšek* »prtljakavec«, čeprav te dialektične oblike po tvorbi niso jasne.

Iz ide. **key-* »upogibati, kriviti« je ne samo v južnoslovanskih jezikih, ampak tudi drugod po slovanskem svetu mnogo oblik, ki jih dosedaj še niso registrirali etimološki slovarji. Skok je že pri sbh. *čubrast* »z majhnimi ušesi« (Črna gora), *čubra* »ime kozi« (ERHS I 339) iz **key-bh-* prezrl enako tvorjeno sti. *kubra-* »uhan, vdolbina« (o tem Pokorný, VWb. 590). (O sbh. *čulav* »z majhnimi ušesi«, sln. *šũl* in *kũlj* »isto« glej Bezlaj, Radovi ANBiH XXXV 88 in Etimologija, 1971, 378). Pisanost oblik, ki pri takšnih izredno frekventnih in produktivnih osnovah ruši naše dosedanje predstave o enotnem praslovanskem jeziku, zasluži v slavistiki prav posebno pozornosti in čim skrbnejše obdelave.

Tatjana Srebot

PA Ljubljana

POSKUS KONTRASTIVNE ANALIZE SLOVENSKEGA FONEMA /v/ Z ANGLEŠKIM FONEMOM /v/

V svoji praksi poučevanja angleščine spet in spet ugotavljam, da je med najbolj trdovratnimi problemi izgovarjave pri mojih študentih glas [v]¹. Namesto angleškega zobnoustničnega trajnika s priporo izgovarjajo ali zobnoustnični trajnik brez pripore [v], to je nekak ohlapen [v], ali dvoustnični trajnik s priporo [w], ali pa dvoustnični trajnik brez pripore [ʋ], nekak kratek [u]. Zakaj tako? Saj je znano, da ima tudi slovenščina zveneč zobnoustnični trajnik s priporo [v]. Slovenci ga torej znamo izgovarjati. Če imamo kljub temu težave z izgovarjavo tega glasu v angleščini, pomeni, da slovenski fonem /v/ in angleški fonem /v/ ne moreta biti isto. Tudi če imamo Slovenci fonetično isti glas kot Angleži, mora biti v uporabi tega glasu nekje bistvena razlika med slovenščino in angleščino. Če ta razlika ni fonetična, je potem lahko le položajna. Kljub deloma istim glasovom v slovenščini in angleščini, se glasovna sistema, način, kako se ti glasovi vežejo med sabo v vsakem od obeh jezikov, ločita. Od tod težave. Vsak Slovenec, ko se uči angleščino, avtomatično in instinktivno prenaša od ranih otroških let zakoreninjene artikulacijske navade — fonološki sistem matrinega jezika — v tuji jezik.

Kako je fonem /v/ razvrščen v slovenščini in kako v angleščini, ali ima, in katera alofone ima v vsakem od obeh jezikov?

¹ [] fonetična oznaka, // fonološka oznaka.